

KÁNTOR LAJOS: A KORUNK KAPUI. KOMP-PRESS,
KOLOZSVÁR, 2011.

Szubjektív történet I. – ezzel az alcímmel két dolgot is jelez a szerző: egyfelől a módszerre, másfelől a szándékra utalva. Mindezt megerősíti a kötet előszavában is: „Tartozom rövid tájékoztatással az olvasónak (Korunk-újr olvasónak), hogy milyen kapukon át próbálom vezetni őt az itt következőkben. A négy, fizikailag is tapintható Korunk-kapuról és arról az egyről, amely 1957-től 1965-ig (majd még 1973 őszéig) használatos volt, bő leírással szolgálok, ám voltak, vannak olyan kapuk, amelyeket korábban igyekeztem megnyitni, akarva-akaratlanul már ezt a mostani Kapu-könyvet készítve elő. A kapu (2004) és A mennyei kapu (az „apokrif kerekasztal”, 2006-ból) életrajzi, családi, baráti dokumentumokra, illetve utókorai fantáziálásra épült, mindegyre beleütközve a Korunk-évekbe. Merthogy eddigi (és mai) életemből több mint ötven év Korunk-közelben telt, telik.”

Nem ez tehát Kántor Lajos első ún. „kapu” könyve. És nem is az utolsó. Egyébként pedig a kapuk linearitása csupán szigorúan történetileg érvényes, amúgy, az átlépéseket tekintve, felborul az időrend, hiszen a kapu mégiscsak a be- és kilépések miatt igazán fontos. Ezen felül pedig nem csupán fizikai átlépések vannak, hanem emlékezések is, az is átlépésnek számít. „A most vállalt szubjektív folyóirattörténet így és itt kiegészül a kezdetekre történő utalásokkal (1926), »Korunk börtönében« eltöltött saját évekkal, eljutva a már áthárthatatlan személyes (főszerkesztői) felelősség időszakáig.” És van még egy fontos átlépés-forma: az újraolvasás. „Egy más nemzedék, egy más kor szempontjai érvényesülnek természetesen az én újraolvasásomban (remélve, hogy tovább is jutok a részletezésben 1965-nél) – mint ahogy nyilvánvaló, hogy utódaink (ha még hajlandók lesznek folyóiratot, könyvet olvasni) sok mindent másképp fognak látni, mint azok, akik jóval 1989 előtt váltak felnőtté, sőt, a második világháború körüli évekről is vannak emlékeik.” Az irodalomtörténet vállaltan szubjektív elemekkel keveredik, miközben a kötet szerkezete „irodalomtörténeti tétellel bíró szerkezet szerint” kialakított. Ennek oka, hogy az emlékek, kommentárok, benyomások részletesen közzétett dokumentumokhoz, idézetekhez, szövegekhez kapcsolódnak. A Kántor Lajos korábbi könyveiben is megszokott bőséges dokumentáció viszont a szubjektív „körtítés” miatt nem válik unalmas és száraz olvasmányá.

Kántor Lajos talán az egyetlen élő irodalmár, akinek ha csak részben is, de mindegyik Korunk kapuhoz köze van. A legelső tizenöt évhez (1926. február–1940. szeptember) csak közvetetten kapcsolódik (már csak azért is, mert 1937-ben született). A Korunkot 1940-ben, a bevonuló magyar rezsim lényegében betöltötte (túl baloldali volt, és nem volt hajlandó az antiszemita csaholókhoz csatlakozni). A második folyam 1957-ben indult, és 1989 októberében zárult. Az új kezdet 1990. február 1. A kimaradt, 1989. 11–12. jelzetű lapszám 1990 januárjában jelent meg, főként a korábban kicenzúrázott szövegekkel.

Ezek tehát a lapszám folyamai. Ami pedig a tényleges kapukat illeti: volt a kezdeti, a főtéri, aztán jött az egykori Vármegyeházába vezető, majd a Szamos-parti, udvarvégi „száműzetés” kapuja, végül a nemrég birtokba vett Rákóczi úti, kerttel körülvett székhely. „Mindegyik máshová nyílt, más perspektívát kínált, a helyi hivatalosságok akaratának kiszolgáltatottan; el egészen az utolsóig, amikor a mi – persze most is kényszerű – választásunk határozta meg, hogy merre költözünk (szerkesztői életemben immár harmadszor). Merthogy azt gondolom, azt remélem, a hegyomlás veszélye a Fellegvár alatt még mindig elviselhetőbb, talán kivédhetőbb, mint az állami »gondoskodás« szeszélye.”

A Korunk-kapuknak tehát megvan a maguk külön története. Illetve a maguk történetét és a szerkesztők életét is magába foglaló szerkesztőség története.

Kik is voltak ezek a szerkesztők? Az első folyam legendás szerkesztője Gaál Gábor, vagy Balogh Edgár, élete sok irányból közismert (az irodalomtudományi berkeiben mindenképp – bár regényes életutak ezek). Az 1957-es újraindítás már csak részben szól a régiekről, jönnek az újak. Kacsó Sándor, az első főszerkesztő, akit 1950-ben a fiatal Sütő András követ, de Asztalos István, Horváth István neve is szerepelt a szerkesztők közt.

De vissza a személyességhez. Mert az ennek az irodalomtörténeti memoárnak a legizgalmasabb része. Mégpedig két jelentős mozzanat, a rendszerváltás és az utána következő Funar-korszak. Hogyan is zajlott mindez? „1989. december 23-án Gáll Ernő lakásán megírtuk és a Szabadságban (26-án) leközöltük a »Hívó szót«, társaim akaratából pedig a folyóirat ügyeit – a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács vezetése mellett – nekem kellett intéznie. December utolsó napjaiban szinte csak mi jártunk be az épületbe, kongtak a folyosók, az emeleten azonban az egyik megyei alelnök, ijedt idősebb mérnökember képviselte a régi hatalmat (nem az, akivel korábban sikeresen egyezkedtünk). Hozzá mentem, követeltem a mi magyar Tanácsunk számára néhány helyiséget ebben a házban. Amikor láttam, hogy ellenkezni próbál, amolyan ’89-es Petőfiként parancsoltam rá, telefonáltam a »forradalmi« (román) megyei központba, ő pedig valóságos összegörnyedve teljesítette a kérést.” Ilyen egyszerűen ment minden akkoriban. Ilyen magától értetődően. De a visszarendeződés pár hét után elkezdődött. „Kevés idő múlva, a helyhatósági választások eredményeként, polgármesteri hivatalá alakult a Vármegyeháza, a rossz emlékéü Gheorghe Funar akaratából. Itt működött a hírhedt Vatra is. Megkezdődött az »idegen« intézmények kiköltöztetése – természetesen a Korunkat sem hagyták békében. A harc egy éven át folyt (a többiek, így a szomszédságunkban működő megyei turisztikai hivatal irodistái már kiköltöztek), rettenetes vitákkal (vére menő veszekedésünkben Funar helyettese volt az ún. tárgyaló partner), részünkről Bukarest és a helyi rendőrség mozgósításának kísérletével. (...) Végül 1993 nyarán Kassayval leszereltük a Korunk bronz tábláját a Mócok útja 3. számú házról (pontosabban a másik, a régi Arany János utcai bejárat mellől); »A korrupció körei« tematikájú lapszámot még ott szerkesztettük, de az augusztusban már a laşilor (Nagy-Szamos) 14. olvasható szerkesztőségi postacímként.”

És következnek az építkezés évei, a Soros Alapítvány, az akkori erdélyi kultúra nagy mecénásának támogatásával. És újraépült a Korunk-birodalom, helyet kapott a Galéria is, tanácskozások, találkozások színterül szolgált a Korunk Kávézó. „Majdhogynem háborítatlanul zajlott tehát az udvarvégi idill, a társbérlok tyúkudvarának szaga nem ért fel idáig – noha Dürrenmatt óta tudjuk, hogy a

kedvesen kotkodácsoló tyúkok milyen szerepet játszottak a történelemben (lásd: A nagy Romulus) –, a főszerkesztői írásztalba beszabadult egerektől pedig viszonylag hamar megszabadultunk. A Romániába is beköszöntött privatizáció azonban új helyzetet teremtett. A jó tízéves csendet az új háztulajdonos, az ortodox, azaz görögkeleti egyház felszólítása törte meg; a több mint félszázszorosára emelt bérleti díjat nem lett volna miből kifizetni – különösen, hogy úgymond főhatóságunk, a bukaresti művelődési minisztérium levette rólunk a kezét –, következett hát az újabb költözés, vagyis a negyedik kapu.”

És ezzel már a jelenkorba érkezünk. Az egykori Rákóczi úti villát, „évtizedekre a Korunk fiataljai vehetik birtokukba. (...) A következő ötven évért már nekik kell felelniük.”

Sokféle kapu van. Talán olyanok is kapunak számítanak majd, amelyekről ma még el sem lehet képzelni. De szükség van a régiek ismeretére, hogy felismerhessük őket, és nevet tudjunk adni nekik.

Kategória: Téka

Denumire autor: Kirilla Tamara

Látó Szépirodalmi Folyóirat